

Werkgroepaantekeningen - Inleiding Europees Recht

Week 1

Vraag 1

De EU is op allerlei gebieden actief, van vervoer en handel tot cultuur en mensenrechten. Geef aan de hand van de Europese Verdragen aan met welke algemene beleidsterreinen de Europese Unie zich bezig houdt.

Zie hiervoor de eerste artikelen van het het Verdrag betreffende de Europese Unie (nu: EU-verdrag) en het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (nu: Wv).

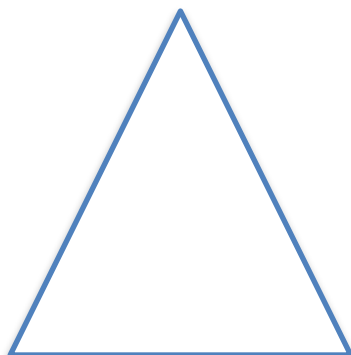
Vraag 2

De Europese Unie kent een aantal instellingen. Een viertal daarvan bepaalt in grote lijnen wat de EU doet. Welke instellingen kent de Europese Unie en in welke Verdragsartikelen vinden zij hun grondslag? Beargumenteer welke organen, instellingen of andere entiteiten er tot respectievelijk de wetgevende, uitvoerende en rechtsprekende macht van de Europese Unie behoren

Art. 13 lid 1 van het EU-verdrag somt alle entiteiten op:

- Europees parlement
- Raad
- Europese Raad
- Commissie
- _____
- HvJ EU
- _____
- ECB
- Rekenkamer

Europese Raad (geen uitvoerende macht, bepalen vooral het beleid)

Europese commissie (vertegenwoordigt de EU)

HvJ

Europees parlement
(vertegenwoordigt de burgers)

Raad (vertegenwoordigt de lidstaten)

Rechterlijke macht

Hof van Justitie (Luxemburg)

Wetgevende macht

Raad + Europees parlement

Uitvoerende macht

Commissie

Vraag 3

Vaak wordt het gezegd dat de Europese Unie een supranationale organisatie is. Wat betekenen de begrippen supranationaal en intergouvernementeel? Wat is het verschil tussen supranationaal en intergouvernementeel? Geef aan welke Europese instellingen meer intergouvernementele en welke meer supranationale eigenschappen hebben. Geef vervolgens aan welke beleidsterreinen meer supranationale of intergouvernementele eigenschappen hebben.

- **Supranationaal:** bevoegdheid die boven de lidstaten uitstijgt, internationale organisatie die ook bindend is.
- **Intergouvernementeel:** bevoegdheid ligt bij de lidstaten (tussenstatelijk), organisaties hebben geen eigen bevoegdheid tegenover de aangesloten staten.

De EU heeft zowel supranationale als intergouvernementele elementen in zich.

Commissie	supranationaal	—> recht van initiatief
Hof van Justitie	supranationaal	
Europees parlement	supranationaal	

Kijk hoe de Raad en de Europese Raad stemmen!

De Raad	intergouvernementeel	lidstaten werken samen om hun doelen te bereiken
Europese Raad	intergouvernementeel	stemt meestal unaniem

*T.E.T.: onderstaande entiteiten hebben gelijknamige namen, maar zijn totaal anders:

Europese Raad (art. 15 VEU)	Politieke initiërende rol & verdragswijzigingen	Onderdeel van EU
Raad (art. 16 VEU)	Wetgever en soms executieve instelling	Onderdeel van EU
Raad van Europa	Bevorderen democratie & mensenrechten	Zelfstandige internationale organisatie

Vraag 4

De Europese Commissie kan worden beschouwd als het ‘dagelijks bestuur van de Europese Unie’ maar het speelt ook een hele belangrijke rol op het gebied van handelsbeleid en het sluiten van handelsakkoorden. Welke taken/ bevoegdheden heeft de Commissie op het gebied van het sluiten van handelsakkoorden? Geef voorbeelden daarvan. Welke taken/ bevoegdheden heeft het Europees Parlement op het gebied van het sluiten van handelsakkoorden?

Europese commissie: is het uitvoerende orgaan van de Europese Unie. Ze is verantwoordelijk voor het indienen van wetsvoorstellen, het beheren van de EU-begroting, het handhaven van het EU-recht (in samenwerking met het Hof van Justitie), en het vertegenwoordigen van de EU op internationaal niveau.

Europees parlement: is de rechtstreeks verkozen volksvertegenwoordiging van de Europese Unie. Het is de enige instelling van de Europese Unie die direct door de burgers wordt gekozen. Samen met de Raad van de Europese Unie en de Europese Commissie heeft het een wetgevende taak binnen de Europese Unie.

Vraag 5

De Europese instellingen spelen een belangrijke rol in de besluitvorming. Bestudeer de gewone wetgevingsprocedure van de Europese Unie uit artikel 294 Wv.

<http://www.infomil.nl/onderwerpen/integrale/handboek-eu/hoofdpijnen-eu/instrumentarium-eu/typen-wetgeving-unie/>

De EU kent drie wetgevende instrumenten:

1. **Verordening:** een Verordening is rechtstreeks toepasselijk recht in de lidstaten en is verbindend in al haar onderdelen.
2. **Richtlijnen:** een Richtlijn is verbindend ten aanzien van het te bereiken resultaat, maar laat de keuze van vorm en middelen in grote mate aan de lidstaten ([Artikel 288 VwEU](#))
3. **Besluiten:** soort van beschikking, bv. een boete die opgelegd wordt aan microsoft

- a) **In de gewone wetgevingsprocedure heeft de Europese Commissie belangrijke macht. Geef aan op welke momenten in de procedure haar macht tot uitdrukking komt. Noem ook één moment waarop haar positie wordt verzwakt.**

Zie art. 294 Wv —> gewone procedure (zie ook PDF-bestand):

- Voorstel Commissie (recht van initiatief) naar EP + Raad
- 1e lezing: standpunt EP verstuurd naar Raad (raad heeft twee opties)
 1. Raad kan standpunt EP accepteren (dan ben je klaar)
 2. Raad kan standpunt EP verwerpen (dan volgt standpunt 1e lezing)
- 2e lezing: EP (drie opties):
 1. Veto (klaar)
 2. Ok (klaar)
 3. Amenderen, verstuurt naar Raad (twee opties):
 1. Ok (klaar)
 2. Niet ok —> bemiddelingscomité wordt ingesteld
- 3e lezing: ontwerp tekst comité (twee opties):
 1. EP (veto)
 2. Raad (veto)

- b) **Welke mogelijkheden tot ingrijpen heeft het Europees Parlement in de gewone wetgevingsprocedure wanneer zij het met een wetgevingsvoorstel oneens is?**

Twee maal een veto, een maal het recht van amendement en de mogelijkheid een standpunt te geven.

Vraag 6

Lees aandachtig de fundamentele arresten Van Gend & Loos en Costa ENEL.

- a) **Wat zijn de belangrijkste leerstukken die het Hof van Justitie in deze arresten heeft ontwikkeld?**

Van Gend & Loos (1963): directe werking (= rechtstreekse werking).

Costa ENEL (1964): in het geval van tegenstrijdigheid van wetten geldt voorrang Europees recht op nationaal recht.

- b) **Welke belangrijke kwalificaties heeft het Hof van Justitie in deze arresten aan de Europese Unie gegeven? Welke kenmerken van de Unie heeft het Hof in haar arresten gebruikt ter onderbouwing hiervan?**

-

- c) **Leg uit waarom het arrest Costa ENEL destijds een belangrijke stap was voor het verdere functioneren van de toenmalige EEG, nu de Europese Unie.**

-

Week 2

Vraag 1: Unietrouw

Wat houdt het beginsel van Unietrouw in?

Unietrouw (art. 4. lid 3 EU-Verdrag) (ook wel: het beginsel van loyaliteit) houdt in dat lidstaten de verplichtingen van het Europees recht moeten nakomen en geen maatregelen mogen nemen die de verwezenlijking van de doelstellingen van het EU-Verdrag in gevaar kunnen brengen.

Decentrale overheden hebben ook een eigen rechtsplicht om het Europees recht loyaal na te komen. Als Europese regels duidelijk en onvoorwaardelijk zijn, en dus volgens het Hof van Justitie rechtstreekse werking hebben, geldt het ook voor decentrale overheden om de naleving van Europese verplichtingen te waarborgen. Het beginsel van loyaliteit komt bijvoorbeeld bij decentrale overheden aan bod in het geval dat de centrale overheid tekortschiet bij het omzetten van richtlijnen.

—> zowel een positieve als negatieve verplichting (handelen en nalaten).

Vraag 2: Rechtshandelingen van de Europese Unie

- a) **Noem de drie voornaamste rechtsinstrumenten die de Europese Unie ter beschikking heeft en omschrijf hun belangrijkste kenmerken. Welk instrument heeft de meeste impact op burgers en lidstaten? Leg uit.**

De EU kent drie wetgevende instrumenten (zie art. 288 Wv):

1. Verordening:

- algemene strekking
- verbindend in alle onderdelen
- rechtstreeks toepasselijk (≠ aan rechtstreekse werking)

2. Richtlijn:

- resultaat = bindend
- middelen vrij voor lidstaat

3. Besluit:

- "adressaten" (= beschikking)
- bv. een boete die opgelegd wordt aan Microsoft

Dus: een verordening heeft de meeste impact op burgers en lidstaten.

Voor meer info:

<http://www.infomil.nl/onderwerpen/integrale/handboek-eu/hoofdpijnen-eu/instrumentarium-eu/typen-wetgeving-unie/>

- b) **Licht het verschil tussen wetgevingshandelingen en niet-wetgevingshandelingen toe.**

-

- c) **Licht het verschil tussen uitvoerende en gedelegeerde wetgevingshandelingen toe.**

-

—> b & c is dusdanig technisch dat we het niet behandelen en het zal daarom ook niet terugkomen op een tentamen.

Vraag 3: Bevoegdheden

a) Wat is het verschil tussen de verticale en horizontale bevoegdheidsverdeling ten aanzien van de Europese Unie?

Horizontale bevoegdheidsverdeling: betreft de onderlinge bevoegdheden van de EU-instellingen zelf.

Verticale bevoegdheidsverdeling: betreft de verhouding tussen de EU aan de ene kant en de lidstaten aan de andere kant.

b) Om welke vorm van bevoegdheidsverdeling gaat het in het arrest Tabaksreclame? Leg uit.

Duitsland vocht de rechtsgeldigheid van de maatregel aan voor het Hof van Justitie. De richtlijn betrof (gebaseerd op artikel 114 Wv) volgens Duitsland niet instelling en de werking van de interne markt, maar de bescherming van de volksgezondheid. Het werkingsverdrag van de Unie kent geen bevoegdheid tot harmonisatie van wetgeving toe in geval van volksgezondheidsbeschermende maatregelen ter zake van tabak.

Probleem: indien een verbod op tabaksreclame in wezen moet worden beschouwd als een maatregel ter bescherming van de volksgezondheid zou het de Unie niet zijn toegestaan om de lidstaten te verplichten hun wetgeving aan te passen —> art. 168 lid 5 Wv.

Moet de richtlijn daarentegen worden beschouwd als noodzakelijk voor de instelling en de werking van de interne markt, dan zijn op grond van artikel 114 Wv Europese maatregelen wel toegestaan.

Het verticale bevoegdheidsprobleem komt in deze zaak in alle duidelijkheid naar voren. Mag de Europese wetgever de lidstaten dwingen hun wetgeving op het punt van de tabaksreclame aan te passen conform de eisen van de richtlijn?

T.E.T.:

- Art. 5 en 6 Wv zijn ondersteunend, hier mag de EU niet zoveel doen. Je zult verder moeten zoeken in het verdrag naar een specifieke rechtsgrondslag, alleen aan deze artikelen heb je niets.
 - Art. 4 sub 2 a: kijk naar art. 114. Je mag harmoniseren. Volksgezondheid staat in art. 6, echter aanvullende bevoegdheid —> art. 168 lid 5 laatste zin: met uitsluiting van harmonisering. Dus als volksgezondheid grondslag is mag je niet harmoniseren.
- > Dus soms moet je bij wijze van spreken Ikea door. Je kijkt in de catalogus art. 1 t/m 6 Wv.

Vraag 4: Bevoegdheden en erkennen van diploma's

Het blijkt in Nederland steeds moeilijker om aan technisch geschoold personeel te komen. Dit wordt deels veroorzaakt door technische bedrijven die geen gediplomeerde werknemers uit andere lidstaten aan willen nemen vanwege het feit dat zij geen opleiding in Nederland hebben gevolgd.

Zowel de Europese Unie als Nederland zoeken naar mogelijke oplossingen voor het personeelstekort. **De Europese Unie verplicht dat alle diploma's, behaald na het afronden van een technische opleiding binnen de Europese Unie, door alle lidstaten erkend moeten worden, maar stelt ook dat er door de lidstaten nog aanvullende voorwaarden mogen worden gesteld. De Nederlandse overheid besluit bovendien dat geschikte buitenlandse sollicitanten aangenomen kunnen worden na afronding van een verplichte verkorte beroepsopleiding in Nederland.**

Bekijk de verschillende bevoegdheden van de Europese Unie in de artikelen 2-6 van het Verdragsverdrag.

a) Kan de Europese Unie regelgeving opstellen met betrekking tot het erkennen van diploma's?

- Ja, zie art. 6 (e) Wv jo. art. 165 Wv → onderwijs
- Ja, zie art 4 lid 2 (a) Wv jo. art. 114 + 53 Wv → interne markt + erkenning diploma's → beide opties komen in aanmerking, het is maar net wat in je belang is:
- Pro-EU: art. 2 t/m 4 Wv → want, harmonisatie toegestaan!
- Anti-EU: art. 5/6 Wv → want, harmonisatie niet toegestaan!

Het Hof bepaalt welke optie gekozen dient te worden en doet dit door te kijken naar het doel + de inhoud.

T.E.T.:

Algemene bevoegdheidsgrondslag (art 4 lid 2 (a) Wv jo. art. 114 Wv): algemeen, omdat je altijd kunt beargumenteren dat iets met de interne markt te maken heeft. Andere routes zijn allemaal gebaseerd op een specifieke grondslag.

b) Heeft Nederland de bevoegdheid om een verkorte beroepsopleiding te vereisen?

Ja, **gedeelde bevoegdheid (art. 2 lid 2 Wv):** dit artikel geeft aan waar de bevoegdheid van de Unie stopt en waar die van de lidstaten begint.

Vraag 5: Rechtsgrondslag

In Duitsland, Spanje, Polen, Finland, Zweden, het Verenigd Koninkrijk en Nederland komen in toenemende mate na afloop van schoolfeesten extreem dronken jongeren binnen bij de spoedeisende hulp. Het aantal jongeren dat met een alcoholvergiftiging in het ziekenhuis terecht komt, blijft de laatste jaren onverminderd hoog. Niet alleen zorgt dit voor extra werkdruk voor de artsen op deze afdelingen, de gevolgen van overmatig alcoholgebruik zijn ook nog eens zeer schadelijk voor de gezondheid van deze jongeren. De Zweedse en Duitse overheid verbieden daarom tijdelijk de verkoop van alcohol om na te denken over verdere maatregelen. De Europese Commissie erkent het probleem met betrekking tot de volksgezondheid, maar vindt deze aanpak van Zweden en Duitsland een te grote impact hebben op de interne markt. De Europese Commissie doet daarom zelf een voorstel voor een wetgevingshandeling waarin zij alle scholen in de lidstaten verbiedt om enige vorm van alcohol op schoolfeesten te verkopen.

a) Heeft de Europese Unie de bevoegdheid deze wetgevingshandeling aan te nemen? Verwijs hierbij naar de relevante bepalingen uit de Europese Verdragen en de voorgeschreven rechtspraak.

- Ja, zie art. 6 (a) Wv jo. art. 168 Wv → bescherming gezondheid

- Ja, zie art. 4 lid 2 (a) Wv jo. art. 114 Wv —> interne markt
—> Doel is interne markt, maar inhoud is meer volksgezondheid. Hier moet dus een afweging plaatsvinden.

b) Geef enkele redenen waarom het belang van de keuze van de rechtsgrondslag zo groot is.

De keuze van de rechtsgrondslag bepaalt wie er bevoegdheden geniet en wie niet, en hoe deze bevoegdheden uitgeoefend mogen worden etc.

Vraag 6: Protocol 2

Stel, de Europese Commissie doet een voorstel voor een wetgevingshandeling waarin ze de auto-industrie oplegt dat nieuwe auto's minder CO² mogen uitstoten.

- De Raad is van mening dat de lidstaten al voldoende doen om CO²-uitstoot te verminderen en vindt EU-regelgeving daarom niet nodig.

- Het Europees Parlement is van mening dat een informele oproep aan de industrie om zuinigere auto's te produceren al voldoende zou zijn om het gewenste doel te bereiken en dat wetgeving dus niet nodig is.

a) De Raad en het Europees Parlement beroepen zich beiden op een ander belangrijk beginsel van Europees recht. Beargumenteer op welke beginselen en leg uit wat deze inhouden, verwijs daarbij naar relevante verdragsartikelen.

De 3 beginselen uit art. 5 EU-Verdrag:

Stap 1: Attributiebeginsel (lid 2)

Stap 2: Subsidiariteitsbeginsel (lid 3):

- principe dat de EU niet doet wat ook door lidstaten gedaan kan worden
- niet voldoende door lidstaten?
- beter door de EU? (discussiepunt)

Stap 3: Proportionaliteitsbeginsel (lid 4):

- met welk middel? —> je moet altijd voor het lichtste middel gaan

Eerste stap: is er überhaupt een bevoegdheid van de EU?

Tweede stap: mag de EU deze bevoegdheid vervolgens inzetten of ligt de bal bij de lidstaten?

Derde stap: met welk middel moet de EU dit doen?

Dus:

- De Raad beroept zich op het subsidiariteitsbeginsel.
- Het EP beroept zich op het proportionaliteitsbeginsel.

b) Indien het wetgevingsvoorstel toch wordt doorgezet, welke vorm van actie zou de Nederlandse Tweede Kamer dan kunnen nemen als ze het eens is met het hierboven genoemde standpunt van de Raad?

Gele kaart procedure (art. 7 lid 2 van Protocol nr. 2)

Oranje kaart procedure (art. 7 lid 3 van Protocol nr. 2)

—> details hoeft je niet te kennen

Nationale parlementen kunnen hiermee actie ondernemen. Zo kan de TK dus een van deze procedures starten.

T.E.T.: zie reader Protocol 2.

Week 3

Opdrachten

Vraag 1 - voorrangsbeginsel

In haar arrest Costa ENEL (zie Jurisprudentiebundel week 1) heeft het Hof van Justitie het voorrangsbeginsel geformuleerd. Waarom is het beginsel van voorrang van Europees recht essentieel voor het functioneren van de Europese rechtsorde? Beargumenteer je antwoord.

Costa ENEL (1964): in het geval van tegenstrijdigheid van wetten geldt voorrang Europees recht op nationaal recht.

—> Omdat er gekeken moet worden of nationaal of Europees recht van toepassing is, als Europees recht geen voorrang heeft kan al het Europees recht worden genegeerd.

Vraag 2 - voorrang van Europees recht vs. democratische rechtsstaat

Discussievraag: in hoeverre staat de uitspraak in Costa ENEL op gespannen voet met de democratische rechtsstaat?

In Costa ENEL is bepaald dat de EEG een eigen en autonome rechtsorde is. Dit is een inperking op de soevereiniteit van de lidstaten.

Casus: Supra Saltus

Het bedrijf *Supra Saltus* is gespecialiseerd in de ontwikkeling van tuinspeelgoed voor kinderen tot 12 jaar en is gevestigd in Finland. *Supra Saltus* heeft onlangs in Finland twee nieuwe speeltoestellen geproduceerd. Het betreft de volgende twee toestellen:

- 1) De *Nopea*-glijbaan, die uitsluitend is bedoeld voor publieke speeltuinen, en
- 2) De *Humora*-nestschommel, die is bedoeld voor privégebruik.

Deze producten zijn in 2016 ook op de Duitse en Nederlandse markt gebracht.

De *Nopea*-glijbaan is hoger en daardoor spectaculairder dan andere glijbanen in publieke speeltuinen. De nieuwe *Humora*-nestschommel maakt gebruik van de bijzonder sterke *Wickey*©-kettingen waardoor meerdere kinderen plaats kunnen nemen in de schommel.

Op een zonnige dag in april 2016 spelen Edie en Pam in een openbare speeltuin in Rotterdam op een *Nopea*-glijbaan. Tijdens het spelen raakt Pam gewond doordat zij onderaan de glijbaan met Edie botste. Hierdoor is ze met haar gezicht op de rand van de glijbaan gevallen. Een paar dagen later spelen Edie en Levi met de *Humora*-nestschommel in de tuin van hun opa. Tijdens het schommelen komt één van de kettingen los. Edie en Levi vallen op de grond en Levi breekt zijn been.

In verband met deze twee ongevallen neemt de Nederlandse Voedsel & Warenautoriteit een besluit waardoor ogenblikkelijk de verkoop van alle in Finland geproduceerde speeltoestellen tijdelijk wordt verboden totdat er nader onderzoek is gedaan naar de veiligheid ervan. Daarnaast verbiedt de

Voedsel & Warenautoriteit tot nader order alle reclame op televisie en in tijdschriften en kranten voor netschommels (ongeacht hun plek van herkomst) die *Wickey*©-kettingen gebruiken.

Door de maatregelen van de Nederlandse Voedsel & Warenautoriteit daalt de verkoop van de producten van *Supra Saltus* in Nederland drastisch.

Vraag 3 – rechtstreekse werking

De advocaten van *Supra Saltus* dagvaardden de Nederlandse staat namens hun cliënt voor de rechtbank in Den Haag. Zij voeren onder meer aan dat de door de Voedsel & Warenautoriteit genomen maatregelen in strijd zijn met Art. 34 Wv en met Richtlijn 2009/48/EG betreffende de veiligheid van speelgoed (ga op zoek naar de Richtlijn). De Rechtbank Den Haag buigt zich allereerst over de vraag of artikel 34 Wv en Richtlijn 2009/48/EG rechtstreeks door *Supra Saltus* kan worden ingeroepen jegens de Nederlandse Staat.

- a) **Aan welke voorwaarden dient een bepaling van EU-recht te voldoen alvorens deze voor de nationale rechter ingeroepen kan worden?**

Een bepaling van EU-recht moet **voldoende nauwkeurig en onvoorwaardelijk** zijn.

—> Van Gend & Loos bevat vier criteria, wat in de loop der jaren ontwikkeld is tot bovenstaande twee eisen!

Verticale directe werking vs. Horizontale directe werking.

—> Laatste komt bijna nooit voor!

- b) **Heeft Art. 34 Wv rechtstreekse werking? Motiveer uw antwoord.**

Ja, het is onderdeel van een verdrag.

- c) **Ga op zoek naar Richtlijn 2009/48/EG. Analyseer de richtlijn en beantwoord de volgende vraag: Kan *Supra Saltus* zich tegenover de Nederlandse staat voor de nationale rechter beroepen op Art. 12 van Richtlijn 2009/48/EG om het verkoopverbod van de netschommel en de glijbaan aan te vechten? In uw antwoord dient u eerst in te gaan op de personele en materiële werkingssfeer van Richtlijn 2009/48/EG.**

Nee, want een richtlijn heeft geen rechtstreekse werking.

- d) **Stel dat de advocaten van *Supra Saltus* zich voor de nationale rechter op een *verordening* in plaats van op een richtlijn hadden willen beroepen, was uw antwoord op de vorige vraag dan anders geweest?**

Ja, want dit heeft wel rechtstreekse werking.

Vraag 4 - EU-recht conforme interpretatie

Analyseer de zaak *Von Colson en Kamann* (zaak 14/83, Reader). Beantwoord daarna de volgende vragen:

- a) **Waarom had de gelijke behandeling richtlijn geen directe werking?**

Omdat het niet onvoorwaardelijk en voldoende nauwkeurig was.

- b) **Welke alternatieve vorm van doorwerking introduceert het Hof in deze zaak? En waarom?**

Conforme interpretatie. Het HvJ verplicht de nationale rechters om bij het ontbreken van tijdige nationale wetgeving, het nationale recht te interpreteren in overeenstemming met de Europese regelgeving. De lidstaten zijn namelijk verplicht alle geschikte maatregelen te treffen om hun Verdragsverplichtingen na te komen.

c) Wat zijn de voorwaarden om gebruik te maken van deze vorm van doorwerking en aan welke grenzen is dit gebonden? Verwijs naar relevantie rechtsbronnen.

- Er moet toepasselijke bepaling van nationaal recht zijn, die bepaalde openheid heeft;
- Rechtszekerheid moet gerespecteerd worden;
- Geen verplichting tot contra legem interpretatie
- Geen directe horizontale werking

d) Hoe verhoudt deze vorm van doorwerking zich tot het direct inroepen van en bepaling van Europees recht voor de nationale rechter?

-

Vraag 5 – Faccini Dori

Analyseer de zaak Faccini Dori (zaak C-91/92) en beantwoord de volgende vragen.

a) Welke rechtsvragen dient het rechterlijk orgaan te beantwoorden?

Moet de betreffende richtlijn voldoende nauwkeurig en gedetailleerd worden geacht?

Kan zij in de periode tussen het verstrijken van de aan de lidstaat verleende omzettingstermijn en de dag waarop zij omgezet, effect sorteren in de betrekking tussen particulieren en de Italiaanse staat en in de betrekking tussen particulieren onderling?

b) Wat is het uiteindelijke antwoord van het orgaan op de gestelde rechtsvragen en wat was de motivering van het rechterlijk orgaan om tot deze conclusie te komen?

Richtlijnen hebben geen horizontale werking, wanneer individuen schade lijden door niet-implementeren van richtlijnen binnen de daarvoor gestelde termijn kunnen zij schade vorderen van de staat wanneer aan drie voorwaarden voldaan is.

Vraag 6 – Staatsaansprakelijkheid en schadevergoeding

Analyseer het arrest *Brasserie du Pêcheur*.

a) Wat was in *Brasserie du Pêcheur* de feitelijke situatie die voor het Hof aanleiding gaf om het leerstuk van de staatsaansprakelijkheid toe te passen?

Franse brasserie moet export stopzetten want het voldoet niet aan het reinheidsgebot, maar dat deed het wel en Duitsland is aansprakelijk.

b) Licht toe waarom het volgens het Hof ondanks het bestaan van het leerstuk van de directe werking ook mogelijk moet zijn voor particulieren om een beroep op het leerstuk van de staatsaansprakelijkheid te kunnen doen.

-

- c) **Welke situaties kunt u bedenken waarin het voor de rechter zowel niet mogelijk is om het leerstuk van directe werking én het leerstuk van conforme interpretatie toe te passen, en waarin aan een individu dus slechts een beroep op staatsaansprakelijkheid openstaat?**

-

Het hof heeft misschien al geoordeeld over artikel 13 richtlijn al rechtstreeks toepasbaar is.

Sancties zelf bepalen, dus de bepaling leent zich niet voor directe beroeping.

Conforme interpretatie: nationaal recht gebaseerd op richtlijn

- **Geen schending algemene rechtsbeginselen**
- **Geen contra legem**
- **Geen horizontale, directe werking**
- **Het liefst eerst conform interpreteren, dan geef je de lidstaten het meest toe.**
- **Dan naar nationale wetgeving kijken**
- **Geen nationale wetgeving => EU-recht**

Horizontale directe werking kan bijna nooit

- **Case-by-case**
- **Bosman**
- **Non-discriminatie**

Beroep op bepaling uit richtlijn?

1. Deadline verstreken?
2. Richtlijn is niet/onjuist/te laat omgezet
3. Onvoorwaardelijk & voldoende nauwkeurig

Week 4

Werkgroepvragen en opdrachten

Vraag 1

Het Hof van Justitie EU moet niet worden verward met het Hof voor de Rechten van de Mens. Leg uit.

Het Hof van Justitie van de Europese Unie is een instelling van de Europese Unie. Het is de overkoepelende term (ingevoerd sinds het Verdrag van Lissabon) voor het Hof van Justitie, het Gerecht en gespecialiseerde rechtbanken. Volgens artikel 19 van het Verdrag betreffende de Europese

Unie verzekert het de eerbiediging van het recht bij de uitleg en toepassing van de Europese verdragen.

Het **Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM)** is een Europees gerechtshof waar individuen, groepen, organisaties en landen een klacht kunnen indienen tegen een lidstaat van de Raad van Europa. Het betreft klachten over het Europees Verdrag voor de rechten van de mensen en de fundamentele vrijheden (EVRM).

Conclusie: het HvJ-EU is onderdeel van de EU en het EHRM is onderdeel van de Raad van Europa.

Vraag 2

Wat is het belang van de prejudiciële procedure (art. 267 Wv) voor de rechtsorde van de Europese Unie?

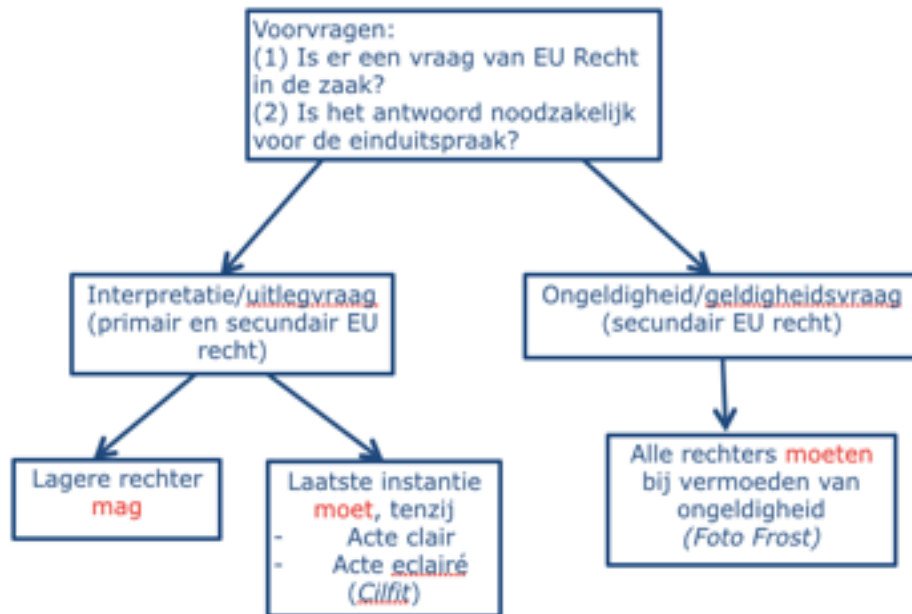
De prejudiciële procedure is belangrijk voor de ontwikkeling en uitleg van het Europees recht. Aangezien het doel van de EU hoofdzakelijk gericht is op de interne markt, is de procedure belangrijk. Anders zouden er belemmeringen zijn die de interne markt in de weg zouden staan.

Vraag 3

Onder welke voorwaarden is een nationale rechter gehouden om via een prejudiciële procedure een vraag te stellen aan het Hof van Justitie?

Voordat je de vraag beantwoordt onder welke voorwaarden een nationale rechter gehouden is een vraag te stellen aan het HvJ EU, is het handig te weten hoe de cyclus van de prejudiciële procedure eruit ziet.

*De definitie van acte clair staat in r.o. 16 en de uitleg in r.o. 17-20.

*Zelfs al heb je te maken met een acte claire/acte éclairé, mag je toch naar het HvJ EU. Het betekent alleen dat de plicht vervalt en dus niet het recht!

Vraag 4

Lees het arrest CILFIT. Wat zijn de uitzonderingen op de verwijzingsplicht (art. 267 Wv) van de hoogste nationale rechter?

Op de verplichting die is neergelegd in artikel 267 lid 3 om te verwijzen naar het Hof van Justitie in een prejudiciële procedure bestaan twee uitzonderingen, het geval van acte éclairé en het geval van acte clair. Hierbij is het eerste geval er een waar reeds antwoord op gegeven is, en het twee een geval dat zo helder is dat het geen uitleg behoeft.

Vraag 5

Geef aan welke directe beroepen mogelijk zijn voor het Hof van Justitie. Door wie, tegen wie en onder welke omstandigheden kan een dergelijk beroep worden ingesteld? Verwijs naar relevante regelgeving.

Directe procedures voor het HvJ-EU:

- Inbreukprocedure (258 VWEU): Commissie vs. Lidstaat (schending EU-recht)
- Inbreukprocedure (259 VWEU): Lidstaat vs. Lidstaat (schending EU-recht)
- Beroep tot nietigverklaring EU-handeling (263 VWEU): Lidstaat/EU-instelling/Particulier vs. EU-instelling (schending bevoegdheid)
- Beroep wegens nalaten (265 VWEU): Lidstaat/EU-instelling/Particulier vs. EU-instelling (niet-handelen)
- Niet-contractuele aansprakelijkheid EU-instellingen (268 jo. 340 VWEU): Lidstaat/Particulier vs. EU-instelling (aansprakelijkheid)

*Het enige indirecte beroep is middels de uitlegvraag + lagere rechter.

Vraag 6

In welke situaties kan een burger van de EU zich tot het Hof van Justitie wenden? Kan een burger een beroep tegen een lidstaat instellen bij het HvJEU?

In de volgende situaties:

- Beroep wegens nalaten
- Niet-contractuele aansprakelijkheid (schadevergoeding)

Ja, een burger kan een beroep tot nietigverklaring instellen, maar dit heeft wel zware ontvankelijkheidsvoorwaarden. Als burger moet je rechtstreeks en individueel geraakt worden.

Vraag 7

Voor onderstaande vraag bekijkt u opnieuw de casus Supra Saltus van week 3 (doorwerking)

- a) **Stel dat de Europese Commissie van mening is dat de Nederlandse Voedsel & Warenautoriteit haar verplichtingen onder het Europees recht geschonden heeft door de verkoop van alle in Finland geproduceerde speeltoestellen te verbieden. Welke procedure zal de Commissie dan starten om Nederland voor het Hof van Justitie te dagen? Verwijs naar de relevante Verdragsartikelen.**
- b) **Leg uit welke verschillende fasen deze procedure kent en hoe deze verschillende fasen eruit zien. Pak daarna het arrest uit de Reader erbij waarin de onderhavige procedure aan bod komt en verwijs bij elke fase naar een relevante rechtsoverweging uit dat arrest om te illustreren hoe deze procedure in zijn werk gaat.**
- c) **Stel, er is een uitspraak van het Europees Hof van Justitie maar Nederland is niet van plan om deze uitspraak na te komen. Wat kan de Europese Commissie ondernemen in dat geval?**

*a, b en c zijn samen beantwoord

Inbreukprocedure (258 Wv):

1. Administratieve fase:

- brief —> reactie
- overleg:
- intrekken
- met redenen omkleed advies

2. Rechterlijke fase:

- bij niet/niet tijdig opvolgen
- mag naar rechter, hoeft niet!
- uitspraak Hof
- 260 lid 1 Wv: uitspraak is bindend
- 260 lid 2 Wv: dwangsom/boete
- 260 lid 3 Wv: behalve bij richtlijn gerelateerde schending

Vraag 8

Voor onderstaande vraag bekijkt u opnieuw de casus Supra Saltus.

Stel dat niet de Nederlandse Voedsel & Warenautoriteit besluit om de verkoop van alle in Finland geproduceerde speeltoestellen te verbieden, maar dat de Europese Commissie een besluit neemt op basis van art. 291 Wv om tijdelijk de invoer van speeltoestellen uit Finland te verbieden op de markt van de EU. Supra Saltus is het niet met het besluit eens en overweegt tevens actie.

- a) Welke beroepsweg uit het Werkingsverdrag kan door Supra Saltus het beste gebruikt worden teneinde zo spoedig mogelijk het invoerverbod ongedaan gemaakt te krijgen? Hoe kan Supra Saltus de claim het beste onderbouwen?**

Beroep tot nietigverklaring EU-handeling (263 VWEU): Particulier vs. EU-instelling (schending bevoegdheid)

- b) Stel dat Supra Saltus geen beroep aanhangig kon maken bij het Europees Hof van Justitie tegen het besluit van de Commissie. Hoe kan Supra Saltus dan toch zorgen dat het besluit aan een rechtmatigheidstoets door het Hof van Justitie wordt onderworpen?**

263 Wv 4e alinea (niet cumulatief, een voorwaarde moet zijn voldaan)

1. adressaat?

2. rechtstreeks —> microban (r.o. 26) &

individueel geraakt —> Plaumann-formule: een individu is enkel individueel geraakt wanneer de betreffende handeling hem betreft uit hoofde van een zekere bijzondere hoedanigheid of van een feitelijke situatie, die hem karakteriseert ten opzichte van ieder ander.

3. regelgevingshandelingen: alleen rechtstreeks aantonen!

- c) Stel dat Supra Saltus een enorme financiële schade lijdt door het besluit van de Commissie. Op basis van welke procedure kan Supra Saltus vergoeding van daadwerkelijk geleden schade vorderen?**

Niet-contractuele aansprakelijkheid EU-instellingen (268 jo. 340 VWEU): Lidstaat/Particulier vs. EU-instelling (aansprakelijkheid)

Week 5

Werkgroepvragen en opdrachten

Handelsbelemmerende nationale regel

- **Financieel (artikel 30 Wv):**
 - **In- en uitvoerrechten**
 - **Heffing van gelijke werking: elke eenzijdige opgelegde geldelijke last, ongeacht de benaming of structuur ervan, die wegens grensoverschijding over goederen wordt geheven en geen douanerecht stricto sensu is.**
 - **Verkapt douanerecht -> geldsom voor product door overschrijden landsgrens.**
 - **Overschrijden landsgrens overigens niet de reden voor opleggen van de heffing, maar is slechts een criterium.**
- **Niet-financiële belemerring (artikel 34 Wv):**
 - **Alleen over invoerbepalingen**
 - **Uitvoerbepalingen staan in artikel 35 Wv, maar niet relevant!**
 - **Kwantitatieve invoerbepalingen**
 - **Gaat puur en alleen om kwantitatieve restricties op invoer van goederen.**
 - **Nul is ook een getal!!**
 - **Maatregel met onderscheid**
 - **Artikel 36 Wv: verdragsrechtelijke rechtvaardiging**
 - **Maatregel zonder onderscheid**
 - **Artikel 36 Wv: verdragsrechtelijke rechtvaardiging**
 - **Rule of reason: jurisprudentiele rechtvaardiging**
 - **Dwingende reden, algemeen belang**
 - **Cassis de Dijon**
 - **Maatregel van gelijke werking**
 - **Arrest Dassonville (r.o. 5): iedere (handels)regeling der lidstaten die de intracommunautaire handel al dan niet rechtstreeks, daadwerkelijk of potentieel, kan belemmeren.**
 - **Maatregel met onderscheid**
 - **Artikel 36 Wv: verdragsrechtelijke rechtvaardiging**
 - **Maatregel zonder onderscheid**
 - **Artikel 36 Wv: verdragsrechtelijke rechtvaardiging**
 - **Rule of reason: jurisprudentiele rechtvaardiging**
 - **Dwingende reden, algemeen belang**
 - **Cassis de Dijon**

Vraag 1 – Goederen en diensten

Bestudeer het tekstboek en de artikelen 28 Wv e.v. (vrij verkeer van goederen) en 56 Wv e.v. (vrij verkeer van diensten) en lees vervolgens de zaak C-36/02, *Omega*.

a) **Wat is de definitie van respectievelijk de begrippen *goederen* en *diensten* in de zin van het Europese recht? Wat valt *wel* en wat valt *niet* onder deze begrippen? Geef voorbeelden van *goederen* in de zin van Europees recht.**

- **Goederen:** stoffelijke, op geld waardebare objecten die het onderwerp zijn van handelstransacties (blijkt uit jurisprudentie, vb: North-Face tas)
- **Diensten:** op geld waardeerbaar, niet materieel iets wat niet onder de definitie van een goed kan worden geplaatst (zie art. 57 Wv)

b) **Welke goederen bevinden zich in het vrij verkeer?**

De bepalingen van artikel 30 en van hoofdstuk 3 van deze titel zijn van toepassing op de producten welke van oorsprong zijn uit de lidstaten alsook op de producten uit derde landen welke zich in de lidstaten in het vrije verkeer bevinden (zie art. 28 lid 2 Wv).

c) **Leg aan de hand van het Verdrag en de jurisprudentie (waaronder het arrest Omega) uit hoe vastgesteld dient te worden of Art. 34, dan wel Art. 56 toegepast moet worden in een specifiek geval.**

Omega (r.o. 26):

- Vrij verkeer van diensten v. bescherming van menselijke waardigheid
- Beperkte proportionaliteitstoets
- Ruime discretionaire bevoegdheid voor de lidstaat om menselijke waardigheid als algemeen rechtsbeginsel te beschermen
- Als je twijfelt tussen twee vrijheden: om welke draait het nou echt en welke is daar dan dus ondergeschikt aan. Dit is belangrijk om te kunnen bepalen welk regime toegepast moet worden. Regime als vrijheid van goederen, diensten, kapitaal en personen.

Vraag 2 – Heffingen

Zijn heffingen op buitenlandse producten die aan de grens worden geheven toegestaan onder het Europees recht? Wat is het verschil tussen douanerechten en heffingen van gelijke werking?

In- en uitvoerrechten of heffingen van gelijke werking zijn tussen de lidstaten verboden. Zulks geldt eveneens voor douanerechten van fiscale aard (zie art. 30 Wv).

Vraag 3 – Artikel 34 Wv

a) **Wat is de definitie van een maatregel van gelijke werking? Welke extra dimensie voegt de zaak *Cassis de Dijon* toe aan het concept maatregel van gelijke werking?**

Iedere (handels)regeling der lidstaten die de intracommunautaire handel al dan niet rechtstreeks, daadwerkelijk of potentieel, kan belemmeren.

b) Geef een voorbeeld van indirecte discriminatie. Wat is het verschil tussen directe discriminatie en indirecte discriminatie?

- Directe discriminatie: er wordt een nationaliteit/land genoemd, dus op het eerste gezicht valt er een duidelijk verbod te herkennen.
- Indirecte discriminatie: maatregel maakt op het eerste gezicht geen verboden onderscheid maar indirect; als wij naar de effecten kijken, discrimineert het wel. Er wordt geen nationaliteit/land genoemd, maar er wordt wel specifiek een land geraakt.
 - BV: Duitsland legt een invoerverbod op camembert in, dan wordt Frankrijk direct geraakt terwijl ze niet direct worden genoemd in de belemmering. Dit is een vorm van indirecte discriminatie.

c) Wat is een *belemmering* in de zin van het vrij verkeer van goederen?

Belemmering: een maatregel waardoor je niet zomaar de grens overkomt, er moet of betaald worden of worden voldaan aan een bepaalde kwantiteit.

d) Geef enkele voorbeelden van handelsbelemmeringen.

-

Bestudeer opnieuw de casus Supra Saltus (week 3 – doorwerking)

e) Is het verkoopverbod van de *Nopea-glijbaan*, die uitsluitend is bedoeld voor publieke speeltuinen, een kwantitatieve invoerbeperring of een maatregel van gelijke werking, of geen van beide?

Het invoerverbod is een maatregel van gelijke werking, omdat het de intracommunautaire handel tussen de lidstaten potentieel verhindert. Er is een belemmering om de glijbanen over de Nederlandse grens te krijgen. Dit is geen kwantitatieve invoerbeperring, want er mag een ongelimiteerde hoeveelheid land het land in worden gevoerd. Er is echter wel een barrière om dit te doen, omdat ze niet verkocht mogen worden in Nederland. Dit is dus een belemmering die indirect de intracommunautaire handel verhindert, naar de omschrijving van een maatregel van gelijke werking uit het arrest Dassonville.

f) Is het verkoopverbod een maatregel met onderscheid? Indien het antwoord op deze vraag negatief zou zijn, is het dan toch mogelijk dat de maatregel onder het verbod van artikel 34 Wv valt?

In de casus wordt het verboden om alle speeltoestellen uit Finland te verkopen. Dit is duidelijk een maatregel met onderscheid: maatregelen die onderscheid maken tussen nationale en geïmporteerde producten (zie arrest Dassonville) —> directe discriminatie.

T.E.T.: maatregelen zonder onderscheid zijn indirecte discriminatie.

Vraag 4 – Wederzijdse erkenning

Wat houdt het beginsel van wederzijdse erkenning in?

Principiële erkenning van goederen die rechtmatig zijn vervaardigd en in de handel gebracht in andere lidstaten.

Het principe van wederzijdse erkenning impliceert dat in alle sectoren waar er geen harmonisering op Europees niveau heeft plaatsgehad of waarvoor maatregelen tot minimum- of optionele harmonisatie zijn genomen, elke lidstaat van de Europese Gemeenschap verplicht is op zijn grondgebied de producten toe te laten die op wettige wijze in een andere lidstaat van de Gemeenschap zijn vervaardigd of gecommercialiseerd.

—> Wordt niet toegepast als iets al geharmoniseerd is.

—> Er zijn dan al vaak (kwaliteits)eisen in richtlijnen gesteld, dus dan hoeft het beginsel van wederzijdse erkenning niet bekeken te worden.

Vraag 5 - Rechtvaardigingsgronden

Stel, de nationale rechter komt tot de conclusie dat het verkoopverbod van de *Nopea*-glijbaan in strijd is met Art. 34 Wv.

- a) **Leg uit wat het verschil is tussen een verdragsrechtelijke en een jurisprudentiele rechtvaardigingsgrond. Verwijs naar relevante rechtsbronnen.**

Artikel 36 Wv (verdragsrechtelijke rechtvaardigingsgrond): De bepalingen van de artikelen 34 en 35 vormen geen beletsel voor verboden of beperkingen van invoer, uitvoer of doorvoer, welke gerechtvaardigd zijn uit hoofde van bescherming van de openbare zedelijkheid, de openbare orde, de openbare veiligheid, de gezondheid en het leven van personen, dieren of planten, het nationaal artistiek historisch en archeologisch bezit of uit hoofde van bescherming van de industriële en commerciële eigendom. Deze verboden of beperkingen mogen echter geen middel tot willekeurige discriminatie noch een verkapt beperking van de handel tussen de lidstaten vormen.

- Vaak gebruikt bij kwesties m.b.t. volksgezondheid/openbare veiligheid/bescherming van gezondheid en leven van dieren, planten en milieu.

Jurisprudentiële rechtvaardigingsgrond: ‘rule of reason’

Dit is een open norm, heeft geen eenduidige definitie.

- Wordt gebruikt als artikel 36 niet toegepast kan worden

- b) **Onder welke voorwaarden kunnen deze rechtvaardigingsgronden worden toegepast?**

- Artikel 36 kan altijd worden toegepast.
 - Is limitatief.
- Rule of reason kan worden toegepast worden op maatregelen zonder onderscheid.
 - Moet wel gaan om een algemeen belang.
 - Kat van de burelen niet, consumentenbescherming valt hier wel onder.
- Voor toepassing van beiden moet worden voldaan aan de proportionaliteitstoets, die altijd bekeken moet worden wanneer er een rechtvaardigingsgrond wordt ingeroepen.
 - Dit houdt in dat de rechtvaardiging:
 - Geschikt;
 - Noodzakelijk (is er eventueel een lichter middel te gebruiken?);
 - Evenredig (stricto sensus (belangenafweging)) is.

c) Welke rechtvaardigingsgronden kunnen ingeroepen worden in de zaak *Supra Saltus*?

In deze zaak is er sprake van een maatregel met onderscheid (directe discriminatie). Dit betekent dat alleen artikel 36 Wv kan worden ingeroepen, the rule of reason is hier niet toepasbaar.

Vraag 6 - Verkoopmodaliteiten en gebruiksvoorschriften

Naast het verkoopverbod, verbiedt de Nederlandse Voedsel & Warenautoriteit ook tijdelijk alle reclame voor *Wickey*-kettingen op televisie en in tijdschriften en kranten.

- a) Wat is het verschil tussen een producteis en een verkoopmodaliteit? Welk nieuw inzicht heeft het Hof van Justitie geïntroduceerd in de zaak *Keck*? Licht uw antwoord toe en geef voorbeelden.**

Het *Keck*-arrest brengt een belangrijke nuancering aan op *Dassonville*: “verkoopmodaliteiten gelden niet als maatregel van gelijke werking. Verkoopmodaliteiten houden in dat het niet gaat om wetgeving die betrekking heeft op het product, maar om de voorwaarden waaronder deze mogen worden verhandeld. Op grond van de *Keck* uitspraak staat het lidstaten vrij verkoopmodaliteiten vast te leggen.

- b) Hoe verhoudt deze nieuwe regel zich tot de definitie van maatregelen van gelijke werking, zoals o.a. ontwikkeld in de zaak *Dassonville* en daaropvolgende arresten?**

Het *Keck*-arrest vormt een belangrijke inperking op *Dassonville*. Verkoopmodaliteiten zijn immers nu wel toegestaan.

- c) Is – in het licht van de zaak *Keck* – het reclameverbod voor o.a. de *Humoraneestschommel* in strijd met Art. 34 Wv? Licht uw antwoord toe.**

Een reclameverbod is typisch een verkoopmodaliteit. Het zegt niks over het product zelf. Daarmee is een dergelijk verbod in strijd met art. 34 Wv.

Lees de zaak C-110/05, *Commissie tegen Italië*.

d) Stel, de Voedsel en Warenautoriteit had niet besloten om een verkoopverbod in te voeren voor in Finland geproduceerde speeltoestellen, maar om een verbod in te voeren op het gebruik van alle hoge glijbanen in openbare speeltuinen. Is een dergelijk verbod in strijd met Art. 34 Wv? Motiveer uw antwoord.

Nee, in casu is er sprake van een producteis en niet van een verkoopmodaliteit. Daarmee is een dergelijk verbod niet in strijd met art. 34 Wv.